

COLLECTIE

Maartens Savels
archivaris, Amsab-ISG

Digital Repair Cafe.

Obsoleete dragers geven hun geheimen prijs door vintage hardware

Het Digital Repair Cafe (DRC) is een infrastructuur om oude digitale dragers weer leesbaar te maken. De gegevens kunnen vervolgens gewaardeerd worden en doorstromen naar een digitaal depot. Het DRC is ontstaan vanuit het AIDA-netwerk. Dat is een samenwerkingsverband van zeven collectiebeherende instellingen (ADVN/ archief voor nationale bewegingen, Amsab-ISG, Archief en Museum voor het Vlaams Leven in Brussel (AMVB), Archiefcentrum voor Vrouwen-geschiedenis (AVG), Letterenhuis, CAVA-Universiteitsarchief VUB en Vlaams Architectuurinstituut (VAi)) en twee expertisecentra (meemoo en Archiefbank Vlaanderen) en wil een gezamenlijk werkplan rond digitale archivering uitvoeren. AIDA staat dan ook voor Automatisering Ingest Digitale Archieven.

Voortraject

Het netwerk is gegroeid uit het SODA-project (Stappenplan Overdracht Digitale Archieven), dat in de periode 2010-2012 van start ging.

Uit de oude doos: de 'zachte' en 'harde' floppydisk.

Daarin werkten onder meer AMVB, ADVN, het toenmalige PACKED (nu meemoo), de opleiding Archivistiek en UGent samen. Ze stelden een richtlijn op over de manier waarop een instelling moet omgaan met de verwerving van digitale archieven. Na het project bleek de werking rond digitale archivering echter weer stil te vallen. Bovendien was er nog geen oplossing voor de opslag en langetermijn-bewaring van de overgedragen archieven. Deze problematiek gaf begin 2017 aanleiding tot een debat binnen de VVBAD-werkgroep rond privaatrechtelijke archieven. Een aantal instellingen werd bereid gevonden om binnen de werkgroep na te denken over dat probleem. Een halfjaar later was deze werkgroep verveld tot AIDA.

Op het werkplan van AIDA zelf gaan we hier niet dieper in. Via de link aan het eind van dit artikel is meer informatie te vinden. Belangrijk is wel dat een van de doelstellingen is om zicht te krijgen op de omvang, de aangroei en de aard van de volledige collectie. Elke instelling binnen AIDA werd echter geconfronteerd met archief op zogenaamde obsoleete dragers. Dat zijn digitale dragers die niet meer geproduceerd worden en waarvoor de leesapparatuur niet meer standaard bij computers wordt geleverd. Denk maar aan 'harde' 3,5inch-floppydisks of zelfs maar aan cd-roms. De meeste hedendaagse pc's en laptops hebben geen drive meer om die te lezen. Sommige toestellen zijn ronduit zeldzaam geworden – wie kent nog de zipdiskettes of de 'zachte' 5,25inch-floppy's – en andere drives, zoals 3inch- en 8inch-floppy's en verschillende tape-formaten, zijn gewoon verdwenen. Die dragers duiken wel geregeld op bij archiefophalingen en schenkingen. Vroeger werden ze meestal aan de kant gelegd tot er een oplossing zou worden geboden. Het is echter belangrijk te beseffen dat die diskettes en andere obscure formaten wel degelijk interessant collectiemateriaal bevatten en dat ze veel fragieler zijn dan papier. Bovendien blijft de collectie op die dragers verborgen: we weten vaak niet wat erop staat. Het is dus ook niet mogelijk om een zicht te krijgen op de omvang, de aard en de toestand van die collecties.

Voor cultureel-erfgoedinstellingen vormen obsoleete dragers een complex probleem. Eerst moeten de dragers geïdentificeerd worden en vervolgens moeten de juiste leesapparaten, kabels en adapters worden verworven. Een tijdrovend en duur proces, want het meeste moet via websites voor de verkoop van tweedehandsspullen aangeschaft worden. Daarna moet al die oude hardware terug aan de praat worden gekregen en vervolgens moet er per type drager een workflow worden

uitgewerkt om de gegevens correct uit te lezen. Daarnaast moet al die apparatuur ook onderhouden worden, want in de toekomst duiken er misschien nog heel wat obsoleete dragers op. Dat vergt niet alleen heel veel technische kennis, die meestal niet aanwezig is, maar ook heel wat tijd en geld.

Het leek dan ook logisch om mensen, middelen en technische kennis te delen. Aangezien identificatie van de gegevens op de dragers volledig binnen de scope van AIDA viel én aangezien PACKED al ervaring had opgedaan via het Resurrection Lab, was het ook weer logisch om binnen het AIDA-netwerk een project op te zetten. Digital Repair Cafe (DRC) was geboren.

Projectverloop

De aanvraag voor een erfgoedproject werd in oktober 2018 ingediend én gehonoreerd, maar niet volledig. We hadden er namelijk op gerekend om een halftijdse projectmedewerker te kunnen aanwerven, maar dat werd niet nodig gevonden door het ministerie van Cultuur. We kregen dus enkel geld voor de aankoop van hardware en voor het verzamelen en verspreiden van kennis.

Het project startte op 15 februari 2019 en liep gedurende een jaar. De eerste taak van de projectpartners was uiteraard om een inventaris te maken van alle types dragers die in de collectie zaten. Meemoo werkte hiervoor een handleiding en een registratie-instrument uit, die daarna door de partners werden ingevuld. Op basis daarvan kon bepaald worden wat de grootste noden waren en besliste de stuurgroep van AIDA welke leesapparatuur prioritair opgespoord moest worden. Uit het onderzoek bleek dat vooral de 'zachte' 5,25inch-floppy's en de Iomega ZIP-disks een probleem vormen. Daarnaast doken ook heel wat obscure dragers op, vaak slechts in een paar exemplaren, zoals de Magneto-Optical

(MO)-disk of de Nomai Removable Hard Disk Cartridge.

Vanaf de zomer van 2019 begonnen de medewerkers van meemoo met het afschuimen van tweedehandswebsites. De onderdelen werden gevonden bij verkopers van vintage computers en elektronica-enthousiastelingen die hun stock opruimden. De herkomst was bijzonder divers: Groot-Brittannië, Frankrijk, Italië, Duitsland, de Verenigde Staten ... Een stokoude 8inch-floppydrive werd gevonden in Bulgarije met de melding dat het niet duidelijk was of hij nog werkte. Ondertussen werden de onderdelen aangesloten en getest. Sommige apparaten konden, mits gebruik van de juiste tussenstukken, gewoon aan een moderne computer worden gekoppeld, maar voor andere moest op zoek worden gegaan naar een welbepaald model Windows-pc uit de jaren 1990.

Het inlezen van de dragers zelf vergde ook heel wat onderzoek. Niet elke oude drager kan zomaar gekopieerd worden. Meestal is het nodig om te weten met welk besturings-systeem (Mac, Windows, Linux) de drager werd beschreven en soms is het zelfs nodig te weten uit welke periode hij stamt om te kunnen achterhalen hoe hij is ingedeeld en moet worden uitgelezen. De resultaten van al dit onderzoek, samen met een lijst van de beschikbare hardware, zijn te vinden op de CEST- en Github-pagina's van het project. De links zijn te vinden op het einde van het artikel.

Toekomstperspectief

Na het project werd de werking van het Digital Repair Cafe geïntegreerd in meemoo. De infrastructuur zelf kan ook daar gebruikt worden, na afspraak en onder begeleiding van een medewerker. Het is wel de bedoeling dat mensen zelf hun obsoleete dragers uitlezen. Er werden heel wat handleidingen

uitgewerkt voor het capteren van verschillende types dragers en voor de verschillende softwarepakketten, adapters, write-blockers en andere hardware. De handleidingen en workflows kunnen geraadpleegd worden op de webpagina's van het project, samen met de handleiding voor het identificeren van de obsoleete dragers en de registratielijst. Meemoo zal verder ook instaan voor het onderhoud van de hardware en het aanmaken en up-to-date houden van de handleidingen en workflows. In nauw overleg met AIDA zal ook verder gezocht worden naar apparatuur voor dragers die nu nog niet leesbaar zijn.

Ondertussen is de infrastructuur al heel wat keren gebruikt. Naast de partners van AIDA hebben ook onder andere de Universiteitsbibliotheek Gent, het Stadsarchief Brugge en Opera Ballet Vlaanderen al gebruikgemaakt van het Repair Cafe. Op vrijdag 13 maart van dit jaar zou er ook een workshop plaatsvinden om het Digital Repair Cafe voor te stellen en om de deelnemers de kans te geven om hands-on ervaring op te doen met het uitlezen van obsoleete dragers, maar helaas zal die datum voor altijd in ons collectief geheugen gegrift staan als de dag waarop de lockdown begon. De workshop werd uitgesteld tot 13 november 2020.

Links

CEST-pagina DRC: https://www.projectcest.be/wiki/Projecten:Digital_Repair_Cafe

CEST-pagina AIDA: <https://www.projectcest.be/wiki/Projecten:AIDA>

Github-pagina: <https://automatic-ingest-digital-archives.github.io/Digital-Repair-Cafe/>

Aankondiging workshop Digital Repair Cafe: <https://meemoo.be/nl/vormingen-en-events/digital-repair-cafe-workshop-inhoud-van-oude-dragers-capteren>

Filmpje van werkende 5.25inch-drive op Twitter: https://twitter.com/meemoo_be/status/1257710931221585921